

ТРИЗНІВІК - REVUE HEBDOMADAIRE - **TRIDENT**
UKRAINIENNE

Число 43-4 (547-8) Рік вид. XII. 13 грудня 1936 р. Ціна 1 фр. 50. Prix 1 fr. 50

Париж, неділя, 13 грудня 1936 року.

Надзвичайний з'їзд совітів у Москві скінчився. Приніс він совітським підвладним нову конституцію, що має, на думку совітських керманічів, творити «нову епоху» в житті совітського союзу, хоч і наперед червоні сатрапи вже оголосили, що, властиво, нічого не зміниться.

У нас уже одмічалось те значіння, яке новій конституції хотять придати її творці. Одмічали ми тако-ж і дійсний характер тієї конституції та значіння, яке вона буде мати, і наслідки, які за собою потягне для поневолених совітською Москвою народів.

Ще більша централізація та сильніше пригнічення — так коротко характеризують ті народи нову совітську конституцію.

І тому ми бачили, як з приводу її прийняття склали свою декларацію й протест українські політичні партії, що однозгідно виступили перед новою московською загрозою українському народові. Ми тако-ж бачили, як протест склали разом і всі поневолені совітською Москвою народи, що їх об'єднує організація «Прометей».

Представники величезних територій, більших і менших народів, що вже мали свої незалежні національні держави, які совітська Москва брутально окупувала червоною армією, території, що тягнуться широким пасом із Азії через Кавказ, Дон та Україну, а де-які з них охоплюють Московщину і з півночі, — виносячи свої протести, розкрили в них дійсний зміст нової конституції, яку в Москві так лицемірно представляють, як

якийсь здобуток для всіх народів ССРСР, тоді як вона являється на самому ділі новими кайданами для тих народів, що їм Москва силою накинута своє ярмо.

На московському з'їзді були, ніби, представлені всі народи совітського союзу. Але загально відомою є совітська система «обрання» делегатів на з'їзди. І тому делегати й на московському з'їзді волі народу не представляли.

На з'їзді нову конституцію було прийнято «одногolosно» і з «великим ентузіазмом». А в той самий час дійсний голос поневолених Москвою народів роздається із-за кордону, з по-за меж совітського союзу.

Цей дружний голос усіх народів, що спільно виступають єдиним фронтом у своїй визвольній боротьбі проти свого московського гнобителя, цей голос на весь світ кричить, що ніколи ті народи не погодяться з поневоленням, що все будуть боротися з диким московським наїзником, і що лише одного вони вимагають од того північного варвара:

— Геть з наших країв!

День прийняття нової конституції оголошено в Москві національним совітським святом. А для поневолених Москвою народів прийняття тієї конституції являється сигналом до ще сильнішого з'єднання їх зусиль у боротьбі проти Москви.

Ще виразніше стали проти себе дві сили. Існування фронту цих сил — рабовласника, совітської Москви, з одного боку, і цілого ряду поневолених нею народів, з другого, — як раз саме існування цього фронту, що розділяє совітський союз на ті дві непримиренних частини, являється найбільшою небезпекою уже не лише для червоної, а й усякої Москви. Тим більше, що фронт той не кінчається на місці, в самій совітській Росії, а заходить своїми крилами далеко в світ.

Великі жертви сьогодні несе на тому фронті саме та сторона, що бореться проти Москви. Як раз ця сторона поповнює мільйонами душ табори примусової праці на півночі Росії і в Сибіру, тюрми, місця заслання. Як раз ця сторона складає сьогодні на олтарі своїх батьківщин ніким не раховані офіри життям своїх дітей, яких розстрілюють московські чекісти.

На сьогоднішній день поки-що перевагу має наш ворог. Але не може не взяти верху фронт молодих, здорових визвольних національних змагань, що чим далі, то все більше і в світі зустрічають зрозуміння та співчуття.

І ми знаємо, ми певні того, що ми недалеко вже стоїмо од нашої перемоги!

На тому великому фронті народів, що боряться проти Москви за свою незалежність, Україна займає чільне місце.

І ми завжди будемо йти все вперед, ми в рішучий мент напружимо всі зусилля, щоб здобути національну волю народові нашому та забезпечити здобуття її иншими народами, що боряться пліч-об-пліч із нами.

І ми ніколи не припинимо нашої боротьби! Аж поки на грусах совієтського союзу, на грусах Росії, проти себе на місці противника не побачимо зведеної до її природних меж — Московії!

ПРОМОВА ПАНА АНДРІЯ ЛІВИЦЬКОГО

Маємо змогу подати нашим читальникам промову Пана Андрія Лівіцького, яку Голова Держави виголосив недавно в одній з наших еміграційних колоній на півдні Європи.

Дванадцять літ минає з того часу, як велика війна розхитала кайдани московські, як народи Сходу піднесли свої похилені виї, як збуджена в огні Нація Українська повстала до боротьби за визволення. За ці довгі роки патріоти українські глибше продумали причини невдачі, звертаючись часто з докором і проти долі, і проти проводу, і проти себе самих. Шукаючи тієї Правди, яка переможе, та вивчаючи політичну еволюцію Європи, частина активного громадянства вимагала часом нових шляхів, вважала конечним виробити конституцію, з якою «підемо на Україну». Бажала зафіксувати, якою має бути Україна, з а яку У к р а ї н у маємо жити і вмірати.

На світанку революції, коли перемога здавалась такою близькою, політичні партії українські, на чолі з проводом, боролись за Україну таку, яку уявляли собі їх партійні програми.

Спільні зусилля Нації дали світлу перемогу: Україна стала незалежною, стала Народною Республікою. Маємо найновішу традицію державности, що не перемогла, але й ніколи не скапитувала. Море крові пролилося за час довгої вже боротьби, страждання гордої Нації досягли найвищої міри, могили Лицарів виростили на Україні й на чужині далекій. Між тими святими могилами — одна найсвятіша, ніколи незабутня могила Вождя Нації. Того незабутнього Вождя, чий голос кликав нас до боротьби, чий нескорений дух кличе нас до невпинного чину далі.

Тепер не може бути вагання, бо всі українці знають, для чого живуть на світі. Знають і підуть на смерть за самостійну Українську Державу, незалежно од того, який політичний устрій та держава матиме. Мріють про найширше об'єднання з метою визволення України, вважаючи, що перед єдиним великим завданням повинні відійти на дальший план навіть найліпші проекти державного будівництва. Рвуться до боротьби за Українську суверенну й незалежну. Розуміють, що «нові шляхи» і «нову конституцію» віднайдено вже в єдиному для всіх ключі — Україна понад усе. По-за боротьбою політичною, по-за інтригами чужинецькими, той ключ єдиний опанував найглибші мрії всіх українців, од найлівіших до найправіших.

Чи треба на чужині фіксувати проекти конституції, що спричиняться не до об'єднання, а до розбіжності між окремими частинами нашого громадянства?

Жадна нація не може похвалитись єдністю політичної думки. І тільки в незалежних державах боротьба політична доводить до перемоги певної групи, що очолить націю і встановить лад, для нації потрібний. В наших своїх рідних обставинах, чи можемо ми на чужині виробити проект політичного устрою майбутньої України, знаючи настрої громадянства, але не будучи в стані ті настрої перевірити шляхом, можливим тільки на рідних та вільних теренах? А коли б і могли, то чи мав би право провід УНР, знаючи й відчу-

ваючи глибоку еволюцію, яку перейшла Нація під нечуваним ярмом сучасної Москви, ті емігрантські проекти санкціонувати?

Українська Народня Республіка через брутальну навалу червоної Москви формально не втратила своєї державної незалежності, бо ніколи тієї навали не легалізувала, ніколи своїх протестів проти насильства не припиняла. Сучасний провід, хоч фізично відірваний від території, стежить за життям на Україні і морально найтісніше зв'язаний із своїм народом. «Уенерівці», від правих до лівих, до сумлінної опозиції включно, вважають наш центр своїм легальним урядом, а себе вважають громадянами УНР та борцями за її визволення. Коли-ж прийняти на чужині найліпші проекти, то УНР обернеться в оте «політичне угруповання», про яке кричать наші вороги, свідомі й несвідомі, а еміграція наша ще раз утратить батьківщину, бо втратить фактично свій єдиний державний центр.

Чинники чужоземні, ближчі й далекі, знають і на чужині адресу нашої Нації, трактують нас, як легальну репрезентацію українського народу, вважаючи Українську Народню Республіку за державну організацію, що об'єднала патріотів без різниці політичних поглядів. Ставляться до проводу нашого не як до угруповання політичного, а як до чинника, що має право й обов'язок репрезентувати визвольну боротьбу українського народу.

Даремно підступний ворог намагається запевнити слабодухих, ніби могутні держави кують на нас нові кайдани, бажаючи обернути Україну в свою колонію. Весь світ уже давно знає, що ми—не пасивні раби, яких треба визволяти без їх відома та опікуватись ними проти їх власної волі. Даремно тако-ж сучасна Москва, через агентів укритих, намовляє несвідому частину загалу, ніби сам уряд шукає, чи навіть знайшов уже «пана», якому хоче віддати Україну на тих чи інших умовах. Тільки провокаційна, розкладова акція агентів Москви могла кинути частину наших борців на такі фантастичні припущення.

З погордою відбиваючи шкідницькі напади, свідомі й несвідомі, сучасний провід стоїть на варті честі й слави України, виконуючи заповіт Нації та ви-

разні накази Незабутого Вождя. Політичні позиції наші незмінні й непохитні. Уряд завжди вважав за державну зраду всякі проєкти «федерації» з ким би то не було. Самостійність і нічим необмежена незалежність Української Держави є тою реальною метою, за яку безкомпромісово боровся і буде боротись уряд Української Народньої Республіки, — до близької вже перемоги.

Вірючи в незломні сили Народу нашого, шукаємо спілників серед щирих та природніх ворогів нашого ворога. Маємо певність, що великі держави прийдуть до згоди й до спільного завдання — знищити нарешті московське гніздо. Знищити на благо всіх держав, усього світу, на благо тих народів Сходу, що напружили останні сили в боротьбі за власну державність. Україна ніколи в майбутньому не буде погноєм для чужої потуги, а уряд Української Народньої Республіки став уже суб'єктом права, з яким поважно рахуються, а на передодні акції пертратуватиме з ним увесь світ, як з чинником цілком рівнорядним.

Забагато крові, забагато жертв покладено на олтарь визволення, щоб на порозі великих подій легьоважити нашу справу та понижувати гідність і честь Нації. Мусимо відчутти виключну повагу міжнародніх обставин, мусимо нарешті спромогтися на карність національну, мусимо заімпонувати світові загально-національним єднанням. Така вже доля поневоленого народу: мусимо бути одnodумці в боротьбі за те єдине, що нам усім бракує — в боротьбі за визволення рідного краю.

Хай не всі українці через злидні емігрантські та урази особисті цю конечність розуміють, і тому не всі маніфестують свою єдність навколо нашого проводу. Але майже всі українці, відчуваючи потребу єдиного центру, радіють з того, що зберігся традиційний уряд Української Народньої Республіки. Його мож-

на критикувати, на нього можна з усіх боків нападати, бо він є урядом нашим. Але всі відчують, що той уряд є відповідальним не лише за долю українського народу, а навіть за вибрики тих українців, що його атакують і тим «по змозі» шкодять нашій справі...

А якою буде Україна? Буде незалежною Державою Українського Народу, в кожному разі не реакційною, бо того не дозволить соціальний склад ніким незломної Української Нації. Селянство українське, що зберегло національне лице проти злої волі гнобителів України, те селянство, що на чолі з рідною елітою врятувало Націю від повної заглади, буде міцною підставою нашої держави. Досвідчена в тяжкій боротьбі проти новітньої московської навали, селянська нація наша визволить Україну не для того, щоб шукати собі нових опікунів, східніх, чи західніх. Забудуть москалі червоні про свої «комуністичні» знущання, заведуть білих «космополітів» їх мудрі реставраційні наміри. Відроджена в огні боротьби проти сучасного московського пекла, вирве Нація землю українську із шпонів московських, вирве Україну з пекельних обіймів розхитаної Москви, вирве національне село з кривавих рук «інтернаціональної» банди.

Хай тимчасом українські партії, чи угруповання політичні, кристалізують свої політичні позиції та в своїх програмах виробляють проекти державного будівництва. Хай ідеологічно конкурують між собою перед громадянством українським, вивчаючи найновіший досвід Західньої Європи.

Уряд-ж Української Народньої Республіки, виконуючи свої завдання, опрацював технічні плани відродження державного життя на звільненій Україні. Коли надійде давно ждана хвиля остаточних змагань за звільнення Нації, наш державний провід прийде з довголітнім досвідом, щоб разом із народом українським боротись за перемогу внутрішню й зовнішню. Коли наступлять світлі дні перемоги, провід допоможе змученій Нації направити шкоди, заподіяні режимом московським, та зробить перші кроки по вільному шляху державного будівництва.

А який політичний режим буде у нас на Україні, яку конституцію буде мати Держава Українського Народу, це буде залежати од того, що волітиме собі вільна, могутня, досвідчена тяжким стражданням та лицарською боротьбою, суверенна Нація Українська.

НА ОКУПОВАНИЙ МОСКВОЮ УКРАЇНІ

II

— Розбещеність і злочинство. — Як більшовики поборюють релігію. Пограбовання мерців. — «Чому не йдуть Петлюри?»

Біженець з Поділля на совітській Україні, який перебуває зараз у Румунії, таке оповідає далі про життя на Україні під совітською владою.

Хроничне недоїдання, непевність завтрашнього дня, вічне насильство, ошуканство, відсутність чогось вищого, ідеового, вплинули на психологію людей так, що населення почало прямо дичавіти.

Крадїжі дійшли останніми роками до нечуваних розмірів.

Щоб залишити на ніч білизну на дворі, про це не може бути й мови. Хто має пару-дві курей (більше в одного господаря буває рідко), той на ніч заганяє їх до сінєй. Коли є свиня, то вона ночує те-ж у сінєях, підпираючи спиною двері і часто вириваючи під порогом брудну яму. Бувають випадки, що до сінєй заганяють корову і навіть коня. І це цілком зрозуміло, бо, ризикуючи коровою, сїм'я ризикує своїм життям. Майже кожного ранку можна почути, що десь влізли до сінєй і витягли кролів. Там відбили ляду і вибрали останній пуд буряків.

Усі до цих звісток ставляться з пілковитою байдужістю. Так до всього вже звикли.

Оповідач був свідком такої картини. Злочії, добіраючися до однієї хати, щоб вивести з сінєй корову, били камінням у вікна так, що навіть рами повисітали.

Родина, яку атакували злочії, вилізла на горище і там голосила на все село, мов несамовита. Але всі поховалися по хатах і ніхто не вийшов.

Корову бандити вивели на вулицю.

Власниця її з одчаєм кинулася за бандитами й, ухопившись за один кінець мотузка, тягнула корову до себе.

— Все одно вмірати, — розказувала вона потім, — хоч уб'є. а хоч з голоду.

Кільки розбишак мають змогу вночі тероризувати ціле село. Коли хто-небудь зловить злодія, впізнає його і заявить у міліцію або в сілзраду, то там здебільшого кажуть:

— Розправляйтеся з ними самі, ми не маємо змоги з ними возитися.

І міліція, в де-якій мірі, має рацію, бо треба було б притягти до відповідальності майже п'яту частину села.

На базарах треба добре дбати як за свою кишеню, так і за те, що тримаєш у руках. Кошик мусить бути закритим, бо інакше вихоплять з нього те, що там знаходиться. Особливо небезпечні мандрівки по базарах були 1933-го року, під час голоду. Були випадки, коли до торговки (їх називають «сидюхи») підходить голодний, несподівано хватає гладущик молока і тут-же пок-вапно при всіх п'є з нього. Молоко від поспіху летиться по бороді, по грудях, на землю,

Сидюха підймає вереск. Чоловіка б'ють по руках. Від цього молоко ще більше виливається, але він цупко тримає гладущик коло рота й поспішає випити все до кінця. Цього, однак, зробити він не встигає, бо шаленний натовп кидається на нещасного, вибиває з рук гладущик, який падає на землю й розбивається на кусники. А сам голодний, під градом штовханів та ударів, якось зникає у натовпі, що шумить і хвилюється, поділившись на дві частини. Одна каже, що він голодний і не треба його бити, а друга. — головним чином сидюхи, — лаються й кленуть усіх голодних.

В літі 1934-го року, у місцевості, відкіля приїхав біженець, пройшла хвиля пограбовання церков.

Якось організована ватага пройшла з одного села до другого, повивертала внутрішні замки, повицилювала грати і, пробравшись до середини храмів, позабирала коштовні речі (де вони ще частково збереглися), головним чином срібне церковне майно: чаші, кадильниці, хрести та ин.

Злодії часто залишали кошунственні сліди біля Престолу і майже завжди, повернувши все вверх дном, безслідно зникали. А на підлозі в церкві знаходили недокурки дорогих цигарок, куплених у Торгсіні.

Прихожане, що потерпіли, заявляли про це в міліції, але без надії, що відкриють злодіїв, а виключно для того, щоб зняти відповідальність з церкви за недостачу «культового майна».

Протягом тижня було пограбовано таким чином дванадцять храмів, і ні в одному випадку злодіїв не зловили.

Населення зосталося в переконанні, що цей грабунок організувала сама совітська влада, щоб вийняти срібло з церков.

Недокурки-ж з Торгсіню (установи торгівлі з чужинцями за закордонну валюту) свідчили про те, що церковні грабіжники належать до упривілейованої комуністичної верстви, до совітських людей. Тому совітське начальство й не шукає церковних злодіїв. Бо мусіло б шукати передусім між собою.

Коли настане велике свято і в церкві вдарять у дзвін, то багато плачуть, згадуючи який сьогодні день та як колись було гарно, весело, а головне — не були голодні.

Одягнувши рвань на себе, з гірким серцем, ідуть сапати, чи до машини, чи куди загадає бригадир, який у дні великих свят особливо наполягає на роботі і перестерігає, що хто не вийде працювати, той буде покараний на стільки-то трудно-днів (5 або 10). Через те церкви пустують. Немає більшої втіхи, коли у свято піде дощ. Тоді у церкві, під час служби Божої, назбирається трохи людей.

На перший день Великодніх свят по школах та колгоспах, як правило, дається особливий наказ: усім дітям бути в школі, усім активним колгоспникам з'явитися до колгоспу. Діти йдуть на городи, або ще куди-небудь, де їх зовсім непотрібно, а до колгоспу під'їжджає трактор і починають орати або дорогу, або якусь площу, що потім не засівається, а поростає ще гірше бур'яном.

За селами сумно стоять спустошені кладовища. Дерев на них вирубані, кам'яні хрести повалені, а дерев'яних зовсім немає, бо їх давно вже повитягали й попалили. Картини нечуваного дикунства спостерігалися в літі 1933-го року, коли банди місцевих, а часом і приїзжих «фахівців» розкопували свіжі й старі могили, здираючи в перших одяг з мерців, а в других — переважно в склепіннях — шукаючи срібних та золотих річей: хрестів з духовних осіб та обручок, браслетів і т. д. На кладовищі одного села грабіжники, шукаючи труну місцевого священика з метою здерти з нього хрест, розрили чотири могили, бо кожний раз помилялися. В решті решт все-ж таки натрапили на те, чого шукали.

Майже біля кожного склепіння на кладовищі лежить купа каміння й землі, як свідок роботи, яку те-ж, по справедливості, треба віднести до здобутків «геніяльного» п'ятирічного плану.

Для більше-менше докладного опису обставин сільського життя останніх років на совітській Україні потрібно було б написати цілі томи. Ці обставини витворили серед українських селян стан цілковитої розпуки й байдужості до своєї долі.

— Нас зав'язали у мішок, — кажуть вони, — нічого не вдієш, не рухнешся навіть. Куди штовхнуть, туди й похилишся... Завели панщину... Але-ж діди нам розказують, що за панщини люде їли хліб і робили що хотіли, а ми не маємо ні хліба, ні волі...

Всі чекають, що хтось прийде і визволить їх із цього ярма. В одному селі одна молода селянка, що працює в колгоспі, казала раз другій жінці:

— От, Господи... І чому ті Петлюри не йдуть уже... Кожний ранок дивлюся я на цю дорогу: бувало по ній все військо йшло... Де-ж воно забарилося?..

Дмитро Геродот

ПОЛКОВНИК МИКОЛА ТАТАРУЛЯ

(1884-1936)

В четвер, 3-го грудня, о 7 год. 50 хв. помер в Шатобляні біля Шалету полковник Микола Татаруля, Уповноважений в Шалеті Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції, член і фундатор Шалетської Громади. Помер несподівано, від удару (розлив крові в мозку).

Полковник Микола Татаруля

Народився покійний 14 грудня 1884 р. в Крукові, Кременчуцького пов. на Полтавщині. Скінчившл Кременчуцьку технічну залізничну школу в 1903 р., а потім Чугуєвську юнацьку школу по першому розряду в 1907 р., вийшов він до 175 Батуринаського пішого полку. В складі того-ж полку прийняв участь у великій війні та в складі 185 пішої дивізії до 13 березня 1918 року.

Як настала революція, покійний активно бере участь в українізації 21 армійського корпусу. З повстанням Української Армії, його, як видатного старшину, притягають до Головного Управління Генерального Штабу, і в червні 1919 року він стає начальником 1-ої частини мобілізаційного відділу Гол. Управи Ген. Штабу Армії УНР. У 1920 р. його призначено т. в. о. начальника 1-го відділу Мобілізаційної Управи військового міністерства з виконанням обов'язків начальника тієї-ж Управи. Наказом Головної Команди Військ УНР з 16 жовтня 1920 р., підвищено покійного до ранги полковника.

По нашій невдачі перебував покійний з родиною в Польщі, в таборах, а звідти 1924 р. виїхав на працю до Франції, зпочатку до Кнютанжу, а потім до Шалету, де й перебував увесь час.

Недовго після заснування Т-ва б. Вояків, він вступив до його складу і став Уповноваженим Т-ва та керовником філії в Шалеті, і на цьому

посту перебував аж до смерті. Працював покійний надзвичайно активно і вперто, виявляючи в стосунку до людей надзвичайний такт і уміння, дбаючи про багатьох, влаштовуючи на працю на завод, допомагаючи, чим міг. За роки свого перебування у Франції здобув собі покійний велику пошану і вдячність не тільки в місцевій Шалетській колонії, але далеко й по-за нею. Завдяки зусиллям покійного, його авторитету та вмінню керуванню—філія Т-ва в Шалеті стала численною. Нав'язав покійний тісний зв'язок з місцевими французькими комбатантськими організаціями, а тако-ж із організацією «Вільних Козаків».

Осиротив покійний не тільки родину свою, але й філію й ціле Т-во б. Вояків Армії УНР у Франції.

* * *

Похорон покійного відбувся в суботу, 5 грудня. На похорон Управа Т-ва делегувала голову Т-ва ген.штабу ген.-хор. О. Удовиченка та п. М. Ковальського, генерального секретаря Т-ва. Генеральну Раду Союзу Укр. Емігр. Організації у Франції репрезентували п. полк. П. Вержибицький, заступник голови, та п. П. Посипишин, генеральний секретарь Союзу.

О 10 год. 30 авто з представниками з Парижа та з протоієреєм Іл. Бриндзаном під'їхало до будинку, де жив покійний. Зустрічає тут голову Т-ва ген. О. Удовиченка сотн. П. Пашин, секретарь філії Т-ва в Шалеті, складає рапорт про смерть Уповноваженого Т-ва полк. М. Татарулі і провадить його до кімнати, де знаходиться тіло небіжчика. Прапори Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції та Союзу Укр. Емігр. Організації у Франції вносяться до той-ж кімнати, схиляються на хвилину перед покійним і стають в його головах, де вже поставлено прапор Шалетської філії Т-ва.

Тіло покійного лежить в одкритій труні на столі. Покриває його великий блакитно-жовтий прапор. Вся домовина у квітах. В головах подушка з ознаками покійного, серед яких і Хрест Симона Петлюри. В головах та до боках підсвічники, на яких багато свічок. В ногах андалой, перед яким читається псалтир. Навколо труни тримають почесну варту товариші покійного, які змінюються що-півгодини. Ввесь час прибувають вінки та китиці квітів. Виділяється великий гарний з живих квітів хрест від родини покійного.

Перед 1-ою годиною голова Т-ва ген. О. Удовиченко кладе великий вінок із живих квітів від військового міністра ген.штабу ген.-хор. В. Сальського. Другий великий вінок кладе п. М. Ковальський — від Т-ва б. Вояків Армії УНР, третій кладе п. П. Посипишин — од Генеральної Ради Союзу. Крім зазначених, ще були вінки від філії Т-ва б. Вояків в Шалеті, від Української Громади в Шалеті, від Станиці «Вільних Козаків» в Шалеті, від п. Руєфа, директора заводу Гутчинсона, де працював покійний, та від його дружини, від шефа персоналу заводу п. Пепена, від інженерів та співробітників заводу, від персоналу ательє «Десен» на заводі, від українських родин, що мешкають в Шатобляні, та сила інших китиць, букетів і малих вінків од українських та чужинських родин.

Як філія Т-ва, так і місцева Громада взяли активну участь в організації урочистого похорону. Місцева Громада, зважаючи на заслуги покійного перед Громадою, взяла на себе, як то є в її традиціях, матеріальну сторону похорону, а керування самим церемоніалом прийняла на себе Управа філії Т-ва.

1 година. Останню варту біля відкритої труни в домі покійного несуть найстарші члени Громади й філії Т-ва: в головах — полк. П. Вержибицький та п. Ю. Бацуца, Голова Громади в Шалеті, в ногах — підполк. В. Григораш та сотн. Пашин.

Протоієрей Іл. Бриндзан в жалібних ризах править парастас. Співає великий місцевий хор під орудою п. Безносюка. Урочиста служба панотця, жалібні мелодії українського парастасу, блимання запалених свічок в руках присутніх — все це ще більше підкреслює трагічність події

і одчуття втрати людини, яку місцева колонія так шанувала. Видно, що присутні, що так чисельно зібралися віддати шану небіжчиківі, глибоко переживають цю втрату, і сердечні теплі слова молитов переймають кожного до сліз. Із пахощами квітів, у пахощах ладану, що в'ється до гори, чути прекрасне трієне «Господи помилуй» Вербицького. Врешті тихі акорди «Вічної пам'яті». Парастас закінчено. Перед запечатанням труни родина й всі присутні підходять прощатися в останнє з небіжчиком. Тяжка хвилинка. Очі вохкі, а де-які не можуть стриматися від ридань.

Труну запечатано. Виносяться вінки й прапори, останні стають на дворі при виході: виносять труну, вкриту національним прапором, члени Т-ва й Громади під схиленими прапорами.

Формується процесія. Зпереду, по українському звичаю, — великий дубовий хрест, за ним несуть численні вінки, потім подушка з одзнаками покійного, а далі хор, пан-отець. Потім катафалк, увесь у квітах, ескортований старшими членами Громади й філії, а за ним — родина, делегація і сила українців та чужинців. По шляху розтяглася дійсно велика процесія. Присутніх було до п'ятисот чоловік. Протягом цілого походу хор співав «Святий Боже».

Ховали покійного на кладовищі в Монтаржі. Перед одкритою могилою стали прапори. Пан-отець одслужив коротку літію, а потім виголосив надзвичайно чуле слово, присвячене пам'яті покійного. Чин літії закінчують сумні акорди «Вічної пам'яті». В останнє оддають пошану прапори, і труну, овінену в українські кольори, опускають в могилу.

Ще сумний спів «Гуеш, брати мій...», і чути, як стукотять по труні грудки замерзлої землі, що її кидають в могилу товариші небіжчика.

* * *

Після похорону над вечір у помешканні Шалетської Громади, по нашому звичаю, одбулися поминки, куди прибули всі з похорону, разом з родиною небіжчика.

Голова Т-ва ген. О. Удовиченко виголосив промову, в якій одмітив ролю й заслуги небіжчика, як військового і як громадянина, зазначив його характерні риси — почуття обов'язку, чистоту душевну, надзвичайний такт і витримку, упертість і активність, а особливо підкреслив джентельменство та лицарськість, якими так відрізнявся покійний.

В імені громадянства склав співчуття родині п. Ю. Бацуца, голова Громади, який підкреслив, що світла пам'ять покійного назавжди зостанеться невитравною та зазначив, що Громада, заховуючи почуття щирини перед покійним, завжди буде мати таку-ж пошану і до родини покійного.

* * *

Другого дня було призначено на 11 год. надзвичайні збори членів філії Т-ва. В президії голова Т-ва ген. О. Удовиченко, біля нього порожній стілець, де мав би бути Уповноважений Т-ва полк. Татарулі, а поруч сотн. Пашин, секретарь філії, та пор. І. Шаповал, скарбник. Голова Т-ва в короткій промові поновно згадуючи пам'ять покійного, запропонував хвилиною мовчанки вшанувати його. Потім голова Т-ва на знак пошани до пам'яті покійного оголошує 10-денну жалобу по філії та в імені Управи Т-ва призначає на цей термін сотн. Пашина, секретаря філії, виконувати обов'язки Уповноваженого Т-ва в Шалеті.

По перерві відбулася церемонія нагородження хрестами Симона Петлюри кількох вояків. Хрести нагородженим прип'яв персонально голова Т-ва. А потім одбувся спільний обід членів філії разом з Управою Т-ва та новими нагородженими Хрестом Симона Петлюри. І знову обій: генерала О. Удовиченка zostавили вільне місце, яке належало полк. Татарулі, що навіки одійшов од нас.

Увесь похорон з його церемоніялом, дальніші вияви пошани й симпатії до покійного, залишать назавжди світлий спогад про скромну, але визначну постать полковника Татарулі. Вічна йому пам'ять!

П. Кречик

З ЖИТТЯ Й ПОЛІТИКИ

— Загальний характер перебігу засідань надзвичайного з'їзду совітів. — Виступ Сталіна. — Сталін про національну справу. — Промова Любченка.

Пишемо ці рядки, коли закордоном одержано совітські газети, які подають відомості про перебіг перших двох днів засідання всесоюзного з'їзду совітів, присвяченого розглядові проекту нової совітської конституції.

З огляду на важність справи, яка вирішується тепер у Москві, використаємо той матеріал, що його дають перші два дні з'їзду і зробимо з того ті висновки, на які цей матеріал дає право. Очевидно, ці висновки можуть мати лише прелімінарний характер і в залежності від дальших подій можуть підлягати певним корективам.

* * *

Хто сподівався, що оголошення проекту нової конституції, «найдемократичнішої в світі», приведе до якихось змін тої сервілістичної, задушливої атмосфери, що панує в совітському союзі, того обставини, при яких відбувалося відкриття надзвичайного всесоюзного з'їзду совітів, мусіли б гірко розчарувати. Було це відкриття докладною копією того, що ми бачили на совітських імпрезах останніх років. Нічого не нагадувало, що відбувається засідання формально найвищого державного органу, який мав би зосереджувати в своїх руках керівництво всіма справами і всією долею країни совітів. Був це грандіозний, організований в загальносоюзному масштабі мітинг, який мав виявити, що всі народи союзу з відданістю й любов'ю об'єднуються коло Сталіна і з вірою й надією готові виконувати його волю. Очевидно, що в підготовці тих настроїв, під знаком яких проходить з'їзд, свою роль відіграла совітська преса, що в своєму сервілізмі перед Сталіним побилла всі рекорди. Щоб уявити собі, до яких меж підлабузювання доходять совітські офіціози, наводимо ряд тих епітетів, якими наділяє Сталіна те число «Правди», яке подає справоздання про відкриття з'їзду (ч. 325 з 26. XI). Отже Сталін, згідно з «Правдою», є вождь і керівник; батько й учитель; геніальний автор конституції; гаймудріша людина нашого часу; великий вождь народів; геніальний пролетарський стратег і друг та інше. При з'явленні Сталіна на з'їзді «делегати висловлюють йому свою прив'язаність, любов, ласку так, як можуть у таких випадках: ніяка овація не здається їм вистачаючою». Промову Сталіна «з'їзд не просто слухав — він прислуховується до кожного слова цієї історичної промови». Із наступного числа «Правди» (ч. 326 з 27. XI) довідусь, що «весь світ слухав ці слова найвизначнішої людини про найвизначніший документ вашої доби».

* * *

Атмосфера мітингу мало може сприяти поважному обміркованню важних державних справ. Мало може спричинитися до виявлення дійсних намірів совітського диктатора його промова, витримана в мітинговому стилі, розрахована на низький політичний рівень його слухачів. Ставив він у ній за завдання в першу чергу довести, що совітська конституція є найліпша й найдемократичніша в світі, що існуючий в совітах громадський лад, якому Сталін дав назву соціалістичного, є тако-ж найдосконаліший в світі.

Доводив ці свої твердження Сталін для тих, що знають відносини в совітах і в Європі не лише на підставі даних совітської преси, — не здогадувався і фальшував факти, впадав в очевидні суперечності. Але навряд чи варто спинятися на цих частинах його промови, бо до промов мітингового характеру взагалі не приходиться ставити більші вимоги.

Більше варті уваги ті окремі екскурси промови Сталіна, в яких він, одходячи од свого головного завдання — довести, що нова конституція є найдосконалішій у світі утвір; порушував інші справи. Ці екскурси подекуди дають натяки на ті плани й завдання, що їх має совітський диктатор. Спинимось отже на екскурсах цієї категорії.

Сталін у своїй промові, між иншим, зазначає слідує: «Повна перевага соціалістичної системи в усіх сферах народного господарства є тепер фактом». «Конституція являється реєстрацією й законодавчим закріпленням тих завойовань, які вже здобуто й забезпечено». «... Для нас потрібна атмосфера певности, потрібна стабільність (підкреслення моє. В. С.), ясність».

Ці уступи взято нами з різних місць промови Сталіна. Проте, думаємо ми, не буде помилкою, коли пов'яжемо ми ці його думки в одне ціле. Виявляється в них тенденція трактувати конституцію, як стабілізаційний фактор, як засіб закріпити ті громадські й політичні відносини, що існують в совітах у теперішній час.

Так само яскраво виявляється ця думка Сталіна в тому місці його промови, де він виступав проти тенденції внести до конституції такого роду поправки, які за завдання своє мали, щоб «вказати в конституції остаточну ціль совітського руху, се-то збудування повного комуністичного громадянства». «Для цієї справи — каже Сталін — є у нас інші шляхи й інші документи».

Ставши на ґрунт стабілізації існуючих відносин, на ґрунт одмови в ближчому часі від політики експериментів, Сталін не боїться боронити вселюднє виборче право й видає многозначну фразу: «Не всі колишні куркулі, білогвардійці або попи ворожі совітській владі».

Проте дуже помилився б той, хто на підставі бажання Сталіна стабілізувати теперішні відносини, хтів би будувати янісь ілюзії й надії що-до майбутнього. Стабілізація теперішніх відносин для Сталіна полягає в тому, що «проект нової конституції дійсно залишає в силі режим диктатури робітничої класи, як рівно-ж заховує керуюче становище комуністичної партії СССР». Розшифровуючи ці слова Сталіна відповідно до існуючих відносин СССР, то стабілізація існуючих відносин є ні що инше, як заховання й скріплення диктатури Сталіна. Ця перспектива, може, й задовольняє тих, що вважають Сталіна за «найрозумнішу людину в світі». Нас-же ця перспектива тішить дуже мало.

Через що Сталін вважає за необхідне в теперішню хвилю ставати на ґрунт стабілізації існуючих відносин, через що він вважає за необхідне обминати всякі згадки про дальші завдання совітської політики, використовуючи в тих цілях навіть підтримку тих «куркулів, білогвардійців і попів», що не є ворожі совітській владі? Відповідь на це, вірніше натяк на цю відповідь, дає такий уступ у промові Сталіна: «Міжнародне значіння нової конституції СССР навряд чи може бути недоцінено... Нова конституція СССР буде моральною й реальною допомогою для всіх тих, що проводять тепер боротьбу проти фашистського варварства». Навряд чи є потрібне розшифровувати зміст цього уступу. Він є цілком ясним і недвозначним.

* * *

Стабілізація існуючих відносин для недержавних національностей СССР означає закріплення й дальше поширення режиму нейтралізації, означає остаточне перетворення СССР в унітарну державу. Не можна не помітити, що Сталін розуміє, що недержавні національності, їх змагання та їх рухи становлять для нього поважну небезпеку для проведення намічених ним планів. Він це розуміє і він цього боїться. Инакше тяжко зрозуміти, через що він у своїй промові уділяє так багато місця національній справі, чому він до неї вертається кілька разів. Він намагається запевнити, що СССР є тепер багатонаціональна соціалістична держава, «яка цілком склалася і витримала всі спроби, і її міцности могла б заздрити кожна національна держава в кожній частині світу». Він обстоює заховання в конституції 17-го артикулу, який говорить про право вільного вихо-

ду із союзу окремих союзних республік. Він широко обґрунтовує теорію про ті різниці, що існують між автономними і союзними радянськими республіками. Він боронить існування палати національностей і приймає поправки, що мають на увазі збільшити число її членів та організувати вибори для неї на підставі безпосереднього голосування.

Не міняє це нічого в централістичному характері нової радянської конституції. Не ставить це жадних перепон для проведення повної фактичної ліквідації союзних республік. Проте увага, уделена Сталіним національній проблемі, дуже симптоматична.

Само собою, Сталін має рацію. В своїй централістичній політиці він може розраховувати на повну підтримку не лише колишніх «білогвардійців і попів» російської національності, але й теперішніх як в СРСР, так і на еміграції.

Але, видно, цю підтримку він оцінює не дуже високо. Через те й розводиться так багато про добродійства радянської національної політики. Так, наче це він сам, ні українське населення в УСРС не знають, що ці гаразди радянської національної політики втілюються в особі Постишева.

* * *

Першим промовцем, якому дано слово після Сталіна був представник на з'їзді од радянської України Любченко.

Щоб зробити відповідне враження, від імені радянської України виступив не справжній її правитель Постишев, а декоративний голова опереткового радянського «уряду» на Україні. «Близьку форму, глибоку й змістовну промову тов. Любченка — пише «Правда» — не один раз переривано бурхливими оплесками». Очевидно, що Любченко з повним успіхом виконав те завдання, яке було на нього покладено.

На змісті його промови можна не спинятись. Сдине, що варто відзначити, це те, що Любченка вважали потрібним випустити в першу чергу, одразу після Сталіна. Є це симптомом того значення, яке радянці надають українській проблемі. А рівночасно є це показником тої безнадійної ситуації, в якій вони з нею опинились. Справді, хіба це не є визнанням нового й рішучого банкрутства — випустити Любченка й думати, що виступ такого «представника» хтось буде брати поважно?

В. С.

---

3 МІЖНАРОДНЬОГО ЖИТТЯ

Іспанські події затяглися так, що й кінця їм зараз не видно. І не тільки затяглися вони, але й прибрали зовсім інший характер, — те той, що мали на своїх початках. Зачалися вони, як відомо, в подібій збройної повстання проти влади, — для Іспанії майже нормального; перетворилися часом у правдиву громадянську війну, а тепер, після п'ятимісячних боїв, втратили риси чисто національної, внутрішньої боротьби, ставши наявним конфліктом інтернаціональним. Як подає ціла європейська преса, в Іспанії б'ються вже не стільки іспанці між собою, скільки чужинці: по стороні влади — це головним чином люде радянські, по боці-ж ген. Франка — німці та зчаста італійці. На сьогодні Іспанія неначе-то стала вже першою ареною, де вороже зустрілися між собою дві європейські державно-соціальні містички, зустрілися не тільки ідеологічно, але й збройно, воюючи одна з одною на суходолі, в повітрі й на морі.

Що це є? Війна? Так — це війна, — явище, що його так боялися в цілій Європі, проти якого боролися всіма силами, виставивши проти нього всю можливу дипломатичну й ідеологічну зброю, таку, як Ліга Націй, безліч конференцій, десятки пактів, ідеї так званого неподільного замирення, колективної безпеки й т. д. Сталася вона, що правда, без яких

будь зовнішніх декорацій, до яких звикла була колишня Європа, бо не була та війна виголошена, дипломатичні зносини не перервані, а бої йдуть на чужій території. Але факт зостається фактом: рушніці й гармати стріляють, аероплани кидають бомби, танки йдуть в атаку, підводні човни топлять військові й торговельні кораблі. Такого роду «війна без війни» бувала досі лише на Сході Європи, потім її застосовано було в ширшому маштабі на Далекому Сході Азії, зараз вона знову повернулася до Європи, знайшовши собі терен на крайньому її Заході. І тепер уже європейська дипломатична машина думає не про те, як кваліфікувати це явище — війна це чи не війна, — а про те, як локалізувати її в самій Іспанії, щоб вона не перекинулася по-за її межі. А коли-ж такі перекинетесь, то як локалізувати її в тих нових межах, щоб вона пожаором гневим не знищила цілої Європи.

Коли од цих міркувань повернутися до реальних обставин, то справа неспачеб-то виглядає в такий спосіб. І тому, як обернуться іспанські події, до якого вони дійдуть кінця, близько заінтересовані зараз усі європейські великі держави, кожна, однак, у свій спосіб. Так, скажім, Англія віби-то мало цікавиться тим, хто з іспанців переможе та який там буде встановлено режим. Тому з реляцій про бої з Іспанії не видно, щоб там на чийомусь боці були якісь англійці, за винятком хіба що окремих пілотів, що спокусилися чи то грішми, чи авартурними переживаннями. Англія зацікавлена не в режимі, а в тому, як той режим поставиться до її інтересів у Середземному морі — на тому битому її імперському шляху. Тим-то вона й так уперто стоїть за не-втручання до іспанських справ, бо береже собі на майбутнє сприятливий ґрунт для злагодження своїх імперських інтересів з кожним можливим режимом.

Трохи в іншій позиції знаходиться безпосередня іспанська сусідка Франція, що досі мала завжди як найкращі взаємини з Іспанією, незалежно від режимів. Вона так само і майже з тих самих причин, що й Англія, стоїть за невтручання, але не всі французи в тій справі йдуть за урядом. Лівіша частина їх що-разу висилає до Іспанії добровольців на допомогу іспанській владі, бо непокоїться тим, що перемога Франка кине Іспанію в обійми фашизму та проти системи європейських народніх фронтів. З другого боку, французькій дипломатії, як про те подають у пресі, доводиться витримувати не аби-яке тиснення од її далекого східнього союзника, що зветься СССР та який з іспанськими подіями в'яже свою, іншу, ніж французька, лінію. Але про це трохи нижче, коли буде мова про совіти.

Італія, — вона приймає участь у комісії про невтручання до іспанських справ, що має свій осідок у Лондоні та яку складено було з ініціативи Франції. Участь приймає й офіційно не втручається, але італійські танки та добровольці фігурують і навколо Мадриду, і на Балсарських островах. Більше за те, уряд італійський визнав де-юре владу ген. Франка й дипломатично допомагав їй всемірно. Що Італію примусило до того? Безперечно, є тут ідеологічна симпатія, але Мусоліні надто реалістичний політик, щоб спокладатися лише на ідеологію. Мабуть таки головна причина лежить у тому, що італійцям необхідно мати якісь карти в руках на Середземному морі. Їх дипломатична гра з-за цього моря, — в східній частині його, — з англійцями ще не скінчена і для кінця її треба мати ті чи інші атути в руках. Правда, це атути західні, але їх можна буде обміняти на атути східні, того-ж самого моря.

Германія, так само, як і Італія, бере участь у Лондонській комісії про невтручання, але так само її добровольці й танки працюють на іспанській території по боці ген. Франка, владу якого вона те-ж визнала де-юре. Так само заінтересована вона й ідеологічно, але глибше, бо боротьба з комунізмом для неї різна реальній боротьбі із впливами совітської держави, яку вона за всяку ціну намагається ізолювати в Європі та Азії. Для того Германія й заклала протикомуністичний фронт

і начеб-то зараз із певністю можна сказати, що вона не допустить до утворення совітської, чи якоїсь близької до того республіки в цілій Іспанії або навіть у малій Каталонії, хоч би то привело її до справжньої війни з совітами. Гра Германії ясна, бо поразка ген. Франка в Іспанії булаб колосальною поразкою її в Європі.

С о в і т и , як і всі інші, в Лондонській комісії засідають, хоч і загрожували вже виходом із неї. Але фактично проводять інтервенцію, і навіть той факт, що ген. Франко й досі не заволодів Мадридом, пояснюється тим, що на мадридському фронті стоять проти нього по-над 20.000 совітських людей, які мають військове постачання із Москви. Москва веде свою іспанську гру гостро, не боючись навіть ніби то й можливості одкритої війни з Германією та Італією. Втримує її од виступу на цьому полі, як здається, лише той факт, що совіти не певні, чи буде в цьому випадку чинним франко-совітський пакт, чи ні. З цього приводу вчинилася навіть певна сутичка між совітською та французькою пресою. Офіціоз французького міністерства закордонних справ *Le Temps* уважав за необхідне дати свої пояснення що-до цього. У совітів, як гадає та газета, можуть виникнути два конфлікти — один в Азії з Японією, другий — з Германією в Європі. Що-до першого конфлікту, то франко-совітський пакт зовсім не може бути до нього пристосований, бо в ньому виразно мова йде лише про напад тої чи іншої європейської держави; до азійських держав його не можна пристосувати. Що-до другого випадку, то Германія та совіти спільних кордонів не мають і один на одного напасти не можуть. Із-за іспанських справ конфлікт між ними може статися лише десь на Середземному морі, але це не буде напад на в л а с н у т е р и т о р і ю совітів, що сдино передбачено в пакті. Таким чином і в цьому випадку франко-совітський пакт чинним бути не може. Так писала паризька газета у своїй передовиці 27 листопаду, а через кілька день після того знайшла за потрібне, полемізуючи з «Правдою», додати, що взагалі цілий пакт може бути *condamné* всіма французами, коли совіти не одступлять од певної своєї політики.

Так стоїть справа з іспанськими подіями, що стали інтернаціональними. Що з того вийде, які будуть наслідки й коли — невідомо, але до неминучого конфлікту двох світів готуються всі великі, а за ними й менші держави.

Observer

З П Р Е С И

«Правда» в ч. 325 з 26 листопаду, подаючи звіт про перебіг першого дня засідань з'їзду совітів у Москві, пише про Сталіна, між иншим, у таких виразах:

«Геніяльний автор конституції, наймудріша людина нашого часу уважно прислухався до голосу народу».

А про цю «геніяльну, наймудрішу людину нашого часу», що тепер так «уважно прислухається» до голосу народу, Ленін колись писав так:

«Сталін великий грубиян, і ця хиба, цілком припустима в середку та зносинах між нами комуністами, стає не до знесення на посту генерального секретаря. Через те я пропоную товаришам обміркувати спосіб перенесення Сталіна з цієї посади (підкреслення наше. *Ред.*)».

Подаємо цей уривок із заповіту Леніна, який цитує сам Сталін у своїй промові на пленумі ЦК і ЦКК ВКП (б) в 1927 році, справоздання про яке вміщено в Дискусійному Листку «Правди» ч. 2 за 1927 рік.

Проблема для розв'язання совітським громадянам: як могла така «геніяльна людина», як Ленін, помилятися в оцінці «наймудрішої людини нашого часу». Яку б то непоправну помилку було зроблено, коли б комуністи послухались ради Леніна та знайшли спосіб для перенесення Сталіна з тої посади, яку він займає й досі!? Адже-ж тоді може не було б і теперішньої «геніяльної сталінської конституції».

* * *

Чеська газета «Pondělí» в ч. 48 з 30 листопада с. р. повідомляє про святкування сотої річниці видання твору Коллара про слов'янську взаємність, що відбулося в Пантеоні Національного Музею в Празі.

Урочистість ця мала заманіфестувати актуальність ідеї слов'янської взаємності і слов'янської співпраці, а участь в ній взяв тако-ж і совітський посол у Празі.

В роковини совітського перевороту в тій самій Празі об'єднаними чеськими совітофільськими організаціями, що, само собою, працюють у тісному контакті з російськими совітськими колами, було влаштовано урочисті збори з великим художнестецьким програмом. Одною з точок цього програму було славнозвісне «Клеветникамъ Росіи» Пушкіна.

Будемо тепер чекати повідомлення з Праги про те, що там відбулися збори російських білогвардійців при участі совітського посла, появлення якого було зустрінuto оваціями та величними звуками «Боже, царя храни».

Адже не дурно Сталін прорік: «Не всі колишні куркулі, білогвардійці та попи ворожі до совітської влади».

* * *

На всесоюзному з'їзді совітів, що тільки що відбувся в Москві, так говорив «представник» совітської України Любченко:

«Я виступаю від імені народу, який царський уряд і буржуазія тисячами гнали в тайгу і розпалені степи Азії, грабуючи його землі...»

А куди гонять той народ тепер сотками тисяч сучасні московські володарі?

«Декларація прав народів з 15. XI. 17 проголосила рівність і суверенність народів Росії, право їх на самоозначення аж до відокремлення, вільний розвиток національних меншин в Росії...»

Але ця декларація так і лишилась декларацією.

* * *

В своїй «історичній» прогульці надигає пан Любченко і на такі небезпечні спомини:

«Маршрутами носилаюсь хліб, цукор та ріжну поживу до Берліну...»

Чи не тому вимірають тепер мільйони українського селянства з голоду, що українське збіжжя вивозиться маршрутатами до Московщини?

«Коли б не було розбито Петлюру, Україна жвотіла б у васальній залежності від полувасальної Польщі...»

А чи не перебуває Україна тепер в цілковитій залежності від Москви, і чи не тішаться цілковитою незалежністю навіть малі прибалтійські держави?

* * *

Висновки пана Любченка про українську сучасність роблять московському урядові не кращу прислугу, ніж його історичні екскурсії:

«Машинобудівельних робітників та металістів було на Україні в 1914 р. 67.000, а в 1936 році їх 361.000, в металургії було в 1914 р. 70.000 робітників, а в 1936 — 153.000, в хемічній промислі в 1914 р. — 10.000, а тепер — 58.200»...

Ми були б дуже вдячні п. Любченкові, коли б він зазначив ще, скільки українців є між тими робітниками, а скільки москвинів, і скільки соток тисяч українських селян помандрувало на північ та Далекий Схід, щоб дати місце московським робітникам в українській промислі?

«Совітська Україна є республікою загальної грамотності...» говорить тов. Любченко, а тов. Косіор скаржився недавно в «Известиях», що не лише учні, а й учителі не вміють писати. Отже хто з них панів бреше?

«На Україні народились нові люде, стахановці».

А скільки їх вбито вам, пане Любченко й подібні?

* * *

Довідуємось од Любченка й про те, що український народ співає тепер такі безглузді «частушки»:

Ще так не світило нам
Сонце на землі.
Мабуть воно в Сталіна
Побуло в Кремлі

Скажи, враже, як пан каже...

ХРОНІКА

З життя укр. еміграції

У Франції

З життя Укр. Бібліотеки імені

С. Петлюри в Парижі

-- Поіменний список ч. 37 осіб, що склали датки на Бібліотеку. На підп. лист ч. 805, виданий Українській Громаді «Незалежна Україна» в Брюсселі: Я. Олексюк -- 10 фр. бел., пані А. Олексюк -- 10, Клавдія і Наталя Олексюкові -- 5, Юр. Яковлів -- 10, пані Ж. Яковлєва -- 10, К -- панна Клавдія Яковлєва -- 5, Іван Косець -- 10, пані Ольга Косець -- 10, п. Сахно-Устимович -- 2, п. Цинк -- 2, М. Жу... -- 5, І. Шевченко -- 5, П. Левинський -- 5, М. Бевз -- 5.

На підп. лист ч. 801, вид. Укр. Громаді в Гаврі: Сергій Сердюк -- 5, Гриць Юринець -- 5, п. Бернакевич -- 5, і Андрій Гайдук -- 5 фр.

На підп. лист Управи Відділу УЦК в Олександрові-Куявському: Дмитро Дяченко -- 25 грош., Чорний -- 25 гр., М. Яровий -- 1 зол., І. Солов'їв -- 1 зол., Ів. Колісниченко -- 50 гр., Василь Будзило -- 50 гр., Гаврило Поліщук -- 15 гр., П. Наумов -- 25 грош., А. Ружицький -- 50 гр., Гелега -- 50 гр., Чоха -- 25 гр., Меналюк -- 25 гр., Леонів -- 25 гр., Ковалишин -- 10 гр., С. Чорний -- 10 гр. П. Шкурат -- 50 гр., В. Шевчук -- 25 гр., Ів. Мельник -- 35 гр., Сергій Донців -- 25 гр., та вісім нечитких підписів разом на 5.25 золот.

На підпис. лист ч. 773, вид. Уповноваженому в Шалеті Т-ва б. Воєків Армії УНР у Франції полк. М. Татарулі: М. Татаруля -- 10 фр., І. Шаповал -- 10, Тимошенко -- 5, Бойко -- 1, Давиденко -- 2, Охмак -- 2, Пашич --

5, О. Татаруля -- 3, Саницький -- 3, Максименко -- 5, Кислиця -- 5, Д. Бакум -- 3, Левицький -- 5, Гутовський -- 5, Павловський -- 5, Юрій Савицький -- 1, Троцький -- 2, Стоцький -- 5, Ол. Шербина -- 5, Пастушенко -- 5, Онипко -- 10, Бачинський -- 5, Бауца -- 5, Сьомак -- 1, Галаган -- 2, За... -- 2, підп. нечиткий -- 2, Долотій -- 2, Богдан -- 2, і Клімів -- 5.

-- Замість різдвяних та новорічних поздоровлень і візитів на Бібліотеку склали: М. і проф. І. Кабачкові з Праги -- 20 фр., П. і проф. А. Яковлєви з Праги -- 25 кор. чс.

З життя Української Громади в Ліоні. У неділю, 29-го листопаду с. р., заходами Ліонської Громади, в її помешканні, о 16 годині відбулася урочиста академія, присвячена пам'яті «359» героїв, що полягли під Базаром. Академію відкрив заступник голови Громади п. Галайда, нагадавши присутнім, що всі народи мають свої дорогі могили, яким вони покляються, що такі могили є й у нас, і одна з них ховає в собі 359 найкращих синів України, які із того світу звертаються до живих і ще ненароджених земляків в Україні і не в Україні сущих і нагадують, за що вони склали своє життя. Після того п. Галайда запросив присутніх ушанувати їх світлу пам'ять хвилиною мовчанки.

Після вступного слова, п. Гусак зачитав змістовний реферат, почавши словами Оверченка:

«Хай знає брат, що тягне ще ярмо, Хай знає друг і ворог хай почує, Що тут -- хоч тілом лежимо -- Та дух живий наш волю все чатує».

Після цього п. Гусак описав місце подзення Базару та змалював коротко похід повстанців. Зупинився над самим розстрілом та згадав слова позака Щербака, з якими той звернувся до червоних катів. Ця картина мимохить викликала сльози у присутніх на святі.

Далі слово взяв п. полковник Таран, який нагадав присутнім, що між борцями там, на широких ланах України, не було незгоди, і вони тісно йшли поруч себе, побратерськи ділили цюжду й горе, і скорбів душею, ще тут, в еміграції, не завжди така згода є.

Після слово взяв п. сотник Губаренко, учасник Листопадового походу. Змалював він жахливу картину того походу й ті умови, в яких повстанцям доводилося боротися за визволення батьківщини.

Після всіх промов пролунав гучний спів «Не пора, не пора».

Після співу декламували учні української школи. Олександр Г. продекламував дуже гарно вірш невідомого «Чому», за що нагороджений був гучними оплесками цілої аудиторії, а Іван Ковалчук продекламував вірш Шевченка «Іван Підкова», при чому настільки проникся духом цього віршу, що коли дійшов до слів «високії ті могли стоять і сумують», то з жалю заплакав, чим зворушив дуже всю аудиторію, і не один із присутніх тако-ж витер сльозу: малого декламатора аудиторія нагородила рясними оплесками.

На закінчення присутні заспівали національний гімн.

Після офіційної частини Рада Громади, по старому козацькому звичаю, запропонувала присутнім шклянку вина, за якою всі склали одну спільну сім'ю та довго сиділи в товариській бесіді. Видно було, що нікому не хотілося залишати салі.

Дяка всім присутнім, що віддали шану й виконали свій обов'язок супроти лицарів-героїв.

Рада Громади

- Академію пам'яті
ти 359-ти в О деп-ле -

Тіші влаштувала в неділю, 29 листопаду с. р., філія Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції.

Після відкриття академії, дитячий хор місцевої української школи, під орудою п. Сидоренка, заспівав «Ще не вмерла Україна», а Уповноважений Т-ва Вояків п. Житній виголосив доповідь, в якій коротко торкнувся головних подій, що в листопаді 1921 року привели українську військову частину до страшної катастрофи.

По закінченні доповіді п. Загній поволі голосно прочитав прізвища розстріляних українських вояків у Базарі, а хор потім заспівав «Вічну пам'ять».

Після того з декламаціями виступали діти: Щербак, Сидоренко, Медель та панове Суський і Ущиренко.

На закінчення академії дитячий хор заспівав ще низку українських пісень.

У Польщі

— В Українському Науковому Інституті у Варшаві у п'ятницю, 4 грудня с. р., відбувся виклад проф. д-ра Р. Смаль-Стоцького на тему «Наші чужі слова та їх історія», а в понеділок 7 грудня с. р. відбулася доповідь д-ра Я. Кучинського на тему «Час і місце одмежування українців од москвинів». Доповідь улаштувала історична секція Комісії для досліджень польсько-українських проблем.

На зборах Економічного Семінару Українського Наукового Інституту у Варшаві, 27 листопаду с. р., п. І. Липовецький прочитав доповідь на тему: «Морська торговельна флота УССР».

— Свято Базару в корпоратії «Запорожжа» у Варшаві. Сходина корпоратії «Запорожжа», присвячені пам'яті 359-ти, відбулися 28 листопаду с. р. Сходина відкрив кошовий корпоратії п. Петро Холодний-син. Після нього промовляв п. Андрій Крижанівський,

указнаукложите, що кривавий епізод ізраїльської історії, якому на ім'я «Базар» — це епізод скоріше не сумний, а радісний, бо являється героїчно-творчим моментом українських державницьких змагань.

На святі, крім членів корпорації, були також і студенти нечлени корпорації та старші громадяне.

Свято мало характер скромний, але багорий і справді вояцький. Свято було закінчене співом національного гімну, який всі вислухали стоючи.

— «Вечір стрілецької пісні» у Варшаві. Заходами Української Студентської Громади у Варшаві 6 грудня с. р. відбувся дуже цікавий «вечір стрілецької пісні». Такий вечір у Варшаві було влаштовано по-перше. Доповідь про українську вояцьку пісню виголосив ред. Б. Кравців, що для того спеціально приїхав із Львова. Далі відбувся цікавий програм пісень, які присутні слухали з великим захопленням.

Хори, що виконували пісні — мужський і мішаний — були дуже добрі. Всі хористи в українських убраннях. Хористам і диригентові студ. І. Ткачукові публіка посидала ясні аплодисменти.

Як солісти, виступали: п. Ж. Чернявська (білорусинка) та п. О. Стецюра. В дуєті з п. Чернявською виступила п. М. Вишнівська. На жаль, через хворобу, відпала точка молоді української співачки О. Бурбелло.

Як декламаторка виступила п. Н. Попович, що чудово, по-мистецьки продекламувала кілька поезій Б. Лепкого.

Програм концерту та його виконання залишили надзвичайно добре враження у слухачів. Треба сказати, що програм було вміло підбрано. Салю було по-мистецьки удекоровано.

— В Клубі «Прометей» у Варшаві 3 грудня с. р. д-р М. Ковалевський зробив доповідь на тему: «Зауваження

до останніх подій у міжнародній політиці». Після доповіді відбулася цікава й довга дискусія.

Д.

В Чехословаччині

— В Українському Історико-Філологічному Товаристві в Празі у вівторок, 1 грудня с. р. відбулися доповіді В. Прокоповича на теми: 1) «Державна печатя Царства Московського», 2) «Одколи до титулу заведено слова «и Бѣлѣя Россіи?»

В Югославії

— З життя Української Громади в Білгороді. Минулого місяця Українська Громада в Білгороді виявила чималу активність. Так, 7 листопаду відбулися товариські вечерниці. Програм їх складався з жарту на 1 дію «Оказія з пампушкою», соло-співу п. Доброхотова, виступу хору під орудою п. П. Прокопюка та декламацій пані Дніпровой й п. Волошина. Ролі бездоганно зіграного жарту виконали пані Г. Дніпрова та О. Волошина й пп. П. Волошин та М. Річицький. Потім дід Цвітай прочитав декільки своїх патріотичних віршів.

Закінчено було програм промовою голови Громади п. В. Андрієвського, в якій він закликав місцевих українців гуртуватися біля Громади й звернути більшу увагу на ліпше вивчення своєї мови.

— 14 листопаду в помешканні Громади голова Союзу Українських Організацій в Югославії зробив доповідь про свою подорож до Петровграду (В. Бечкерек), де був присутнім на святі Покрови та на річних загальних зборах Громади. У своїй доповіді п. Андрієвський зазначив, що Громада в Петровграді може в багатьох відношеннях послужити прикладом для інших українських організацій в Югославії. Під умілим керівництвом свого енергійного голови п. М. Мельничука, Громада з малими засобами зуміла зробити ба-

гато корисного й піднялась на такий ступінь, що з нею всі рахуються і вона відіграє значну роль навіть у культурно-громадському житті місцевого населення.

— Збори Української Громади в Білгороді з нагоди 15-ої річниці трагедії під Базаром відбулися в помешканні Громади 28 листопада. Після короткої промови голови Громади п. В. Андрієвського, п. Й. Прокопюк зробив велику доповідь про листопадовий похід та героїчну смерть наших лицарів під Базаром. Далі п. Цвітай прочитав вірш, присвячений героям, а п. Г. Дішрова з почуттям продекламувала два вірші Олеся. Збори закінчилися співом національного гімну, під звуки якого п'ятнадцять років тому наші герої під Базаром умерли за волю й славу України.

Збори пройшли урочисто й з великим національним піднесенням та залишили по собі глибоке враження.

Крім членів Громади, на зборах були присутніми представники Вільних Козаків на чолі із своїм отружним отаманом п. М. Букінін, та представники «Нового Покоління». Не було лише тих із місцевих українців, що дуже голосно кричать про свій патріотизм та обвинувачують усіх у бездіяльності, навіть... «зраді» й «продажності». Вони не вважали за свій національний обов'язок ушанувати пам'ять найліпших синів України, які віддали за неї життя.

В Німеччині

— У Снілці Українців у Німеччині в Берліні, 10 грудня відбулося 79-те зібрання «Живої газети». Темою вечору було — «Московська військова міць» (Червона армія сьогодні й завтра).

В Люксембурзі

— Виклад п. І. Софроненка в Еші, у Великому Князівстві Люксембурзькому, на тему «Правдиве обличчя большевиків — Москви» — про істоту московського комунізму та

поневолення совітською Москвою України, — відбувся 25 листопада с. р.

Виклад відбувся у великій салі «Arbeiterwohl», але багатьом із публіки прийшлося стояти. Цікава тема притягнула стільки слухачів. Влаштував виклад «Люксембурзький Комітет боротьби з комунізмом».

Вступне слово до викладу п. Софроненка сказав академик П. Лібар.

Свій виклад п. Софроненко почав на релігійній основі. Представив він потім докладно, як виглядає «царство», яке називають «робітничим расм» та додав, що майже три мільйони українських селян большевики вислали до Сибіру та на Соловки на каторжні роботи. Всі були зворушені оповіданням, а багато жінок при цих словах плакало. Додав при тому докладчик про голод та злидні, що прийшли внаслідку московсько-комуністичного режиму.

Далі згадав п. Софроненко про те, як большевики загарбали собі чужі країни, з яких найбільшою є Україна, і про те, як удалося Польщі при допомозі інших держав утримати свою незалежність. Згадав про те, як Україна, предоставлена сама собі, 4 роки борзлася з червоним найздишником без набоїв, без зброї, без медикаментів і як іще більше того — чужинецька допомога приходила як раз «білим» противникам України, що з нею тако-ж боролися.

Розбираючи склад верхньої влади в ССРСР, докладчик показав, що у переважаючій більшості своїй вищими комісарами являються жиди — 232 чоловіка на 271.

Окреслюючи совітську владу, як спеціально московський утвір, докладчик згадав про те, що москаль не звик жити вільно. Живучи сотки літ під нагасм, прийняв легко владу нагая москаль і тепер (диктатура). Але інші народності, що опинилися під совітською владою, не можуть зносити совітського катування і все боряться як проти комунізму, так і за свою незалежність взагалі.

Говорив докладчик тако-ж про організацію більшовиками реклами у свою користь та про так звані «потемкінські села», якими більшовики так замилюють очі у себе чужинцям, що їх одвідують.

Кінчив п. Софроненко описом тих страждань, які переносить український народ під московською совітською владою.

По закінченні доповіді, що тривала годину з чвертю, зала, — яку заповнювала переважно місцева інтелігенція, — здригнулася од гromу оплесків. Докладчика обступили з усіх боків і міцно стискували йому руки.

Виклад публіці так сподобався, що всі просили зробити ще одну доповідь і повторити в інших місцевостях доповідь прочитану.

Характерно, що п. Софроненко тепер дістає погрози од місцевих комуністів.

При тому необхідно ще зазначити про жалюгідну демонстрацію, під час доповіді, одного українця, який, при згадці п. Софроненком імені Головного Отамана Симона Петлюри, встав і демонстраційно вийшов із зали. Публіка після докладу все говорила: «Певно, це був комуніст, що втік». Але це був... українець-«націоналіст».

I.

«Пролетарська культура» вертається до Іловайського

Каламутні хвилі московського шовінізму підносяться все вище. Московська преса, представники «громадянства та мистецтва», з «наркомуделом» на чолі, цькують уже кілька тижнів Дем'яна Бедного. Таїрова, Мєрхольда та інших заганьблення історії «русского народа», виявлене в п'єсі Бедного «Богатыри». Постановою Комітету для справ мистецтва при Совнаркомі ССРСР звучить так: «З огляду на те, що опера-фарс Д. Бедного «Богатыри», поставлена під керуванням Таїрова в Камернім театрі з використанням музики Бородіна, — а) є спробою звеличення розбійників Київської Русі, як позитивного революційного елемента, що перечить іс-

торії, є наскрізь фальшивим з політичного погляду, б) є загальним ганьбленням «русского быдинного эпоса», в) дає протиісторичне і знищальне представлення хрещення Русі, яке було додатним етапом в історії «русского народа»... п'єсу «Богатыри» з репертуару усунути, як чужу совітському мистецтву».

До цього «Известия» у великим і дуже напастливим фельетоні нагадують Д. Бедному, що він уже й давніше називав російську історію гнилою та писав, що «російська стара горе-культура дура»... Так кінчилася кар'єра справжнього московського кремлівського «скомороха», автора поеми на пошану свиней в часі ударної кампанії свинарства та нечислимих інших, наскрізь льокайських творів. Цілий його «злочин» полягає тепер у тому, що він не помітив своєчасно справді дуже рішучу зміну урядового курсу в бік... Іловайського. Тим часом історія в ССРСР починається вже не з жовтневої революції, як товкли досі півтора десятка років в голови старих і молодих, а що найменше з покликання «варяжських імперіалістів». А саме головне є те, що московська історія починається знову з Києва, а ніякої України не було ніколи: коли-ж вона є тепер, то це, очевидно, тимчасове непорозуміння. Хай живе Іловайський, чи принаймні тішаться його кості!

Хрещення Русі вже не є джерелом «релігійного дурману», а зближення з культурними націями. Чим є дотеперішнє та теперішнє нищення християнської та козної іншої віри, зможе собі вже сам з'ясувати кожний совітський підданець.

Поруч із Іловайським московська преса, «мистці і громадянство» розпочали захоплюючи шанувати «цареславного» Ломоносова, «приятеля царів, кріпосника» Пушкіна, «релігійного фанатика» Толстого. Гуртки вивчення Пушкіна мусять утворювати навіть українські колхозники, звертаючи, очевидно, особливу увагу на поему «Полтава».

Шалійте, шалійте, скажені кати...

Шкільна наука в ССРСР

«Известия» з 22 листопаду с. р. гірко скаржаться на стан шкільного навчання в ССРСР. В останнім часі числиться до 750.000 учителів початкових, неповних середніх і середніх шкіл. В педагогічних та учительських інститутах вчаться до 100.000 осіб, але цього для шкіл не вистачає. Протягом останніх 3-4 років «наркомпроси» відкривали нові інститути, не числячись із матеріальною базою та можливістю забезпечити інститути кваліфікованими учительськими силами. В 1935 р. тільки для РСФСР треба було для початкових шкіл 33.000 учителів, а з педагогічних технікумів було випущено лише 14.000. В 1936 р. треба було 36.000, було-ж випущено лише 15.000. Педагогічні навчальні заклади перетворено в «проходные двори». В РСФСР лише протягом останніх 3 років було «відсіяно» по-над 80.000 учеників.

«В особливо незадовільнім стані перебувають національні педагогічні інститути. Протягом минулого року було відсіяно в кабардино-балкарським інституті 24 відс. студентів, в чувашським інституті по-над 30 відс. Осіннє прийняття до педагогічних, а особливо учительських інститутів перейшло дуже зле. В РСФСР прийнято до учительських інститутів лише 54 відс. призначеної норми, в БССР — 42 відс. норми, в Таджикиській ССР — 48 відс., в Азербейджанській ССР до педагогічних інститутів прийнято 64 відс., до учительських — 40 відс. норми.

«Якість підготовки учителів цілком невистачаюча. Багато інститутів не мають в складі педагогічного персоналу ні одного професора. В педагогічних інститутах біля половини учителів не мають вищої освіти. Досі нема ані програму, ані підручника педагогіки. Абсольвенти інститутів мають дуже зле приготування і, пишучи, роблять багато помилок; не мають досить знання арифметики, історії, географії, природознавства.

«Зле приготування учителів оголосив тов. Сталін на XVII з'їзді «великою хибобою, що межує з порушенням інтересів держави»...

Отже можна чекати, що помилки в письмі буде карано, як троцькізм і шкідництво. А це поруч з голодуванням учнів в інститутах та злою оплатою учителів мабуть ще знизить відсоток прийнятих до інститутів.

Учителів може зрештою постачити й «наркомвнудел» з призначених на примусові роботи...

Т.

Бібліографія

--- Повне видання творів Тараса Шевченка, том X. Журнал (щоденні записки). Видання Українського Наукового Інституту у Варшаві. Варшава — Львів. 1936.

Як і кожний том цього видання, журнал Т. Шевченка подано з необхідними поясненнями і читається з повним розумінням всього, що Шевченко до свого деннику записав. Крім того, денник цей взагалі цікавий, бо, — як говорить передмова до X тому, — «з калейдоскопу людей, подій та фактів, що з ними знайомимося на сторінках «Щоденника» Т. Шевченка, з надзвичайною пластичністю виступає постать їх автора».

Подано в цьому томі тако-ж деякі малюнки й портрети, які був зробив Шевченко, портрети деяких осіб, про яких у деннику згадується, портрет Михайла Лазаревського, якому Шевченко був подарував свій «Журнал», як він називав свій денник, та автопортрет поета з року 1858. Н.

— Василь Греджа - Донський. Тобі, Рідний Краю... Поезії. Ужгород, 1936. Видавництво Т-ва Українських Письменників і Журналістів в Ужгороді. 48 стор. 16--.

Акуратно видана, цікава нова книжечка віршів нашого закарпатського поета. Добре переглянути її, щоб представити собі

характер творчості Греджи-Донського, який уживає тако-ж місцевих, закарпатських слів. Інтимне життя; картини природи українського Закарпаття — гори, полонини, срібні річки; патріотизм — все дає поетові натхнення.

Творчість його, без сумніву, мусить мати додатвий вплив на Закарпатті. Звертаючись до молоді генералії, поет наказує їй:

«Свій соняшно-блакитний стиг
Ви сильно в двох руках держіте...»

«Щоби незвані без нас
Про нашу долю не рішали,
А ми самі».

«Щоб сонце свободи світило з
небес
На нашій зеленій Карпаті».

Н.

— Далекий Схід, збірник, присвячений справам українського Далекого Сходу. Видання Ради Української Національної Колонії у Маньчжу-Ді-Го, Харбін, 1936. 84 стор. вісімки.

Майже весь збірник присвячено ніпонській та хінській націям і лише статті д-ра І. Шлендика та М. Кобилянського присвячено українським справам.

Ініціатори видання в передмові зазначають, що воно призначасться до ознайомлення українців із Сходом. Тоді, ніби, не на місці була б назва — «збірник, присвячений справам українського Далекого Сходу». Без слова

«українського» та назва журналу була б одповіднішою.

Справою вивчення Сходу займається майже всі держави і народи, і подібна українська ініціатива, тим більше, що на Далекому Сході є такі великі українські інтереси, — цілком зрозуміла. Питання лише, чи в ієрархії наших культурних потреб, які мусять задовольнити наші земляки в Харбіні, не стоїть на важнішому місці якась інша, спеціально українська, справа перед справою дослідження й вивчення Сходу? Треба думати, що на фронті нашої національної боротьби ту енергію й матеріальні засоби, яких у нас так мало, що їх було взято на видання збірника «Далекий Схід», можна було б ужити з більшим негайним наслідком на користь української національної справи, особливо на так важному відтинку того фронту — в Харбіні.

Нагагал-же збірник читається з інтересом і безумовно знайомить українського читача з ніпонським і хінським життям. І.

Збірка на пам'ятник Борисові Лазаревському

Дальші пожертви надійшли од: інж. Д. Юскевича — 30 фр., п. Хоменка — 10 фр., інж. Ю. Яковлева із Бельгії — 12 фр. 50 с., п. Л. Буткевича — 10 фр., разом 62 фр. 50 с., а всього, із попередніх зібраними 709 фр. 90 с., зібрано вже — 772 фр. 40 с.

НОВІ КНИЖКИ І ЖУРНАЛИ

— Справоздання про чинність Української Наукової Асоціації в Празі за час од 1 липня 1934 року по 1 січня 1936 р. Прага. 1936.

— Лікарський Вісник, орган Лікарської Комісії Наукового Товариства ім. Шевченка і Українського Лікарського Товариства у Львові. Ч. 5, 1 вересня 1936. Львів.

— Українське Слово, незалежний суспільно-політичний часопис. 26 листопаду і 3 грудня 1936. Ужгород.

— Жіноча Доля, часопис для українського жіноцтва. Ч. 22, 15 листопаду 1936. Коломия.

— Український Тиждень, ч. 41 (199), 30 листопаду і ч. 42 (200), 7 грудня 1936. Прага.

— Н а з у с т р і ч , література, мистецтво, наука, громадське життя. Ч. 23 (71), 1. XII. 1936. Львів.

— С а м о с т і й в а Д у м к а , літературно-науковий і суспільно-політичний місячник. Книжка 6-7-8, червень-липень-серпень 1936. Чернівці.

О Д Р Е Д А К Ц І І

Виpusкаемо це число подвійним. Наступне число має вийти за два тижні.

Всіх, хто хотів би скласти пожертву на Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі замість різдвяних і новорічних поздоровлень, просить повідомити про це до 20 грудня, щоб мати ще змогу оголосити про пожертву у різдвяному числі «Тризубі».

П О Д Я К А

Не маючи змоги відповісти в сучасний момент на всі листи й вирази співчуття, що ми отримали з нагоди смерти мого чоловіка полковника Миколи Татаруді, цим шляхом в імені цілої родини складаю найщирішу подяку всім, хто розрачав нас у тяжкі для нас хвилини.

Софія Татаруді з дітьми.

Ш а т о б л я н .

ДІЛОВА КОМІСІЯ КОМІТЕТУ ДЛЯ ВШАНУВАННЯ 10-ЛІТТЯ СМЕРТИ БЛ. ПАМ. ГОЛОВНОГО ОТАМАНА ВІЙСК УНР СИМОНА ПЕТЛЮРИ

цим оголошує, що :

1) День 31 грудня 1936 року визначається останнім терміном для прийняття на конкурс поетичних творів, що могли б бути узнані, як боева пісня еміграції.

2) День 1 травня 1937 року визначається останнім терміном для прийняття на конкурс літературного твору, присвяченого змалюванню ролі Головного Отамана С. Петлюри у визвольній боротьбі України в 1917-20 р. р.

3) 15 червня 1936 року відбулося засідання конкурсної комісії для оцінки надісланих музичних проєктів жалібного маршу, і на цьому засіданні ухвалено видати нагороду (100 золот.) композиторові Н. Нижанківському за укладений ним жалібний марш.

Адреса Ділової Комісії: Marymoncka 1-c, m. 6, Warszawa, P o l o g n e .

П е р ш и й у с е з о н і

УКРАЇНСЬКИЙ КОНЦЕРТ-БАЛЬ

влаштує в суботу, 19 грудня с. р., група бувших юнаків Спільної Юнацької Школи Армії УНР в салі 15, av. Noche, метро Etoile або Courcelles. Національні співи, танці, джаз, лотерея, власний дешевий буфет. Початок о год. 9-ій. Вступ — 5 фр.

Повне видання творів Тараса ШЕВЧЕНКА

Зв'язуючи свій намір з 75-літньою річницею смерті письменника, Український Науковий Інститут приступив до першого повного видання його творів та першої серії дослідів над його життям і літературною діяльністю. Видання обіймає 16 томів такого змісту:

- Т. I Предмова од видавництва. Літературна біографія Т. Г. Шевченка. Автор біографії П. Зайцев.
- Т. II Поезії до року 1843.
- Т. III » 1843—1847 р. р.
- Т. IV » 1847—1857 »
- Т. V » 1857—1861 »
- Т. VI Назар Стодоля. Дрібніші твори.
Томи II—VI редагує П. Зайцев.
- Т. VII Повісті: Художник. — Наймичка. — Варнак.
- Т. VIII Повісті: Княгиня. — Музика. — Нещасний. — Капітанша.
- Т. IX Повісті: Близнята. — Прогулька.
- Т. X Журнал. Редагує Л. Білецький.
- Т. XI Листи. Редагує Л. Білецький.
- Т. XII Т. Шевченко, як маляр (з численними репродукціями малюнків). Автор розвідки Д. Антонович.
- Т. XIII Т. Шевченко в його польських взаєминах. П. Зайцев.
- Т. XIV Т. Шевченко в чужих мовах. Переклади Шевченка на мову польську. Редагує Б. Лепкий.
- Т. XV Т. Шевченко в чужих мовах. Переклади Шевченка на інші мови. Редагує Р. Смаль-Стоцький.
- Т. XVI Бібліографія творів Т. Шевченка та праць про нього. В. Дорошенко.

Крім того, друкуються, як окремий — XXV-й — том Праць Українського Наукового Інституту, збірка монографічних розправ академіка С. Смалья-Стоцького, присвячених дослідженню творчості Шевченка (Т. Шевченко. Інтерпретації).

Творчість поета знайде всебічне освітлення в спеціально написаних для видання розвідках, а тако-ж коментаріях та примітках до тексту різних авторів.

До співпраці запрошені, крім означених угорі, такі особи: І. Балеї, ґ В. Віднов, О. Бочковський, І. Брик, Є. Вировий, Є. Гловінський, Д. Дорошенко, І. Дубицький, Ф. Колесса, А. Крижанівський, М. Кордуба, С. Людкевич, Є. Маланюк, М. Рудницький, В. Сєпіцький, В. Садовський, В. Сімович, М. Славінський, С. Смаль-Стоцький, Д. Чижевський, Л. Чикаленко.

Передплата надсилається згори на ціле видання або на кожний том. Передплата на окремі, вибрані з цілого видання, томи не приймається. Замовлення без внесення передплатної суми уважатимуться за неважні.

Український Науковий Інститут звертається до всіх земляків та приятелів українського народу з гарячим закликком своєю участю в передплаті на перше повне видання творів генія українського слова допомогти успішному виконанню завдання, що має задовольнити одну з істотніших потреб української нації.

Директор Інституту **О. Лотоцький**

Секретарь **Р. Смаль-Стоцький**

ОД УПРАВИ ТОВАРИСТВА б. ВОЯКІВ АРМІЇ УНР У ФРАНЦІЇ

до Уповноважених, Зв'язкових та всіх Членів Товариства

Від Головної Президії Ради Хреста Симона Петлюри отримано повідомлення, в якому про заповнення анкет пишеться так:

«Із тих анкет, що за 5 місяців вступили на розгляд Головної Ради, переважаюча більшість мала ознаки поспіху їх складання. Цей поспіх відбився негативно на докладності відомостей, що мусіли давати анкети, з яких коло третини потребували доповнення додатковими відомостями. Наслідком було — втрата часу на зайве листування, тоб-то затримка розв'язання справи признання права на Хрест.

«Найголовніші недокладності анкет: 1) Не зазначувалося ранги; 2) Бракувало місця або часу народження: іноді не подавалося імен батьків (п. п. 1 і 2 анкети); 3) Не зазначувалося докладно (місяць і рік) вступу на службу або до якої частини (п. 3). Коли-ж була перерва в службі, то бракувало відомостей, де був вояк під час перерви і що робив; 4) Не перелічувано боїв, у яких вояк брав участь (п. 4). Замість цього в анкеті часто подавалося: «у всіх боях у складі своєї частини». Отже не можна припустити, щоб вояк не міг одновити в пам'яті хоч би кількох боїв, учасником яких він був, а тому на належну відповідь на цей п. анкети необхідно звернути увагу; 5) Називалося прізвище лише одного начальника; між тим кожному воякові не могли бути невідомі прізвища командирів дивізії (групи), бригади, полку, куреня, сотні (п. 5), й лише випадком янесь одне-друге прізвище що-найменше можуть бути забуті; 6) Не завжди називалося прізвища що найменше двох начальників або товаришів (п. 7), між тим наведення більшої кількості прізвищ полегшує справдження відомостей; 7) Не завжди подавалася частина (або установа), із складу якої вояка звільнено в безтермінову відпустку (п. 6); 8) Бракувало іноді підпису анкети.

«Осіб, що складають анкети, просить звернути увагу на докладність відповідей на всі запитання анкети, уникаючи помилок і нестислостей, перелічених у п. п. 1-8.

«При тій особі, що не були в складі частин Армії УНР, а тільки в повстанських загонах, зсеібна малюх, мусять у відповідях:

на п. 3 анкети зазначити: а) коли і де сформувався їхній загін, б) прізвище отамана загону, в) з якими ще повстанськими загонами, або частинами Армії УНР утримував зв'язок їхній загін, г) коли дана особа вступила до загону і який час перебувала в ньому;

на п. 4 анкети — перелічити головні бої проти ворога (коли й де й проти якого ворога), а у відповіді на п. 6 — подати обставини залишення загону, місце й час переходу кордону України та місце інтернування.

«Особі, що хотіли б порушити питання про признання права на Хрест померлим воякам, мають скласти на них анкети й подати їх до Місцевої Ради свого району, або до Головної Ради, коли Місцевої Ради в своєму районі не має. На терені Франції всі прохання й анкети належить направляти на адресу Управи Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції, яка є Місцевою Радою Хреста Симона Петлюри у Франції.

«Право на Хрест Симона Петлюри прислуговує тако-ж священникам, лікарям, урядовцям і сестрам-жартібицям як військових частин, так і тилових установ Армії УНР і Військового Міністерства».

Подаючи ці інструкції Головної Ради Хреста Симона Петлюри до відома членів і не-членів Т-ва, воякам Армії УНР, що перебувають на терені Франції, Управа Т-ва просить уважно виконувати цю інструкцію для того, щоб полегшити справу нагородження Хрестом прохачів.

Управа Т-ва поновно подає додатковий свій об'язок про те, хто має право на Хрест.

Згідно з п. 2 Наказу Головної Команди Військ УНР з 22 травня 1933 р.,

«на відзнаку «Хрест Симона Петлюри» має право кожен вояк Армії УНР та повстанчих відділів, що брав участь у збройній боротьбі за визволення України під проводом бл. пам. Головного Отамана, за винятком тих, що: а) зрадили ідеї державности України, перейшовши до табору ворогів її і б) заплямували себе негідною українського вояка поведінкою чи переступами».

Так само Управа Т-ва повідомляє, що ті б. вояки Армії УНР, що не є членами Т-ва, і які мають право на набуття відзнаки «Хрест Симона Петлюри», — можуть його отримати, подаючи анкети через Уповноважених та Зв'язкових, коли такі є в районі їхнього перебування, чи посилаючи анкети безпосереднє до Управи, коли в їхніх районах представників Т-ва нема.

Комітет вшанування пам'яті С. Петлюри в Румунії

закликає всіх земляків скласти посильні жертви на будову Українського Народнього Дому ім. С. Петлюри в Букарешті.

У Франції пожертви приймаються в Редакції «Тризуба» та в Українській Бібліотеці ім. С. Петлюри в Парижі.

УКРАЇНСЬКІ ВІДРИВНІ КАЛЕНДАРІ

На рік 1937-ий.

Крім календарів, альманахів, про які вже оголошували, ще маємо на складі відривні календарі з листками на кожний день. До кожного календаря додається гарна спинка. Ціна календаря із спинкою — 7 фр.

Хто замовить одразу 5 штук, приславши гроші наперед, тому додаємо шостий, як премію, безплатно. На пересилку одного календаря просимо долучити 1 фр., на 2 — 1 фр. 50 см., на 3 — 1 фр. 75 с., на 4 — 2 фр. і на 5 — 2 фр. 50 с.

Замовлення слати на адресу: La Bibliothèque Ukrainienne, pour A. Sopilnyk. Poste restante. Montargis (Loiret).

Українська Школа в Парижі

вляшговус в неділю, 27 грудня с. р., о 3-ій год. пополудні, - 15, авеню Ноше, метро Etoile або Courcelles

ЯЛИНКУ ДІЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ

Учнями школи буде виконано

«Різдвяна казка»

п'єса Шугасвського із співами й танцями.

Запис дітей обов'язковий і провадиться що-четверга в школі, в Українській Церкві, в Бібліотеці ім. С. Петлюри та по інших громадських інституціях. Незаписані діти не дістануть ніяких дарунків. На покриття видатків з дорослих по 2 фр.

Пожертви приймаються з подякою.

Т р и з у б

тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, заснований р. 1925 Симоном Петлюрою, виходитиме в 1937 році по-старому і за участі тих самих співробітників.

Запрошено тако-ж до співучасті нові видатні літературні сили.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1937 РІК

У Франції на рік - 60 фр., на півроку — 30 фр., на три місяці — 15 фр.
на один місяць — 6 фр.

	1 рік	½ року	3 місяці	1 міс.	Окр. чис.
ЧЕХОСЛОВАЧЧИНА	80 к. ч.	40 к. ч.	20 к. ч.	10 к. ч.	3 к. ч.
ПОЛЬЩА	18 зол.	10 зол.	5 зол.	2 зол.	0,60 зол.
РУМУНІЯ	500 леїв	300 леїв	150 леїв	50 леїв	20 леїв
НІМЕЧЧИНА	12 мар.	6 мар.	3 мар.	2 мар.	0,50 мар.
СПОЛ. ШТАТИ П. А	3 дол.	1,5 дол.	1 дол.	0,40 дол.	0,10 дол.
КАНАДА	3 дол.	1,5 дол.	1 дол.	0,40 дол.	0,10 дол.
БЕЛЬГІЯ	20 бельг.	10 бельг.	6 бельг.	2 бельг.	0,60 б.
БОЛГАРИЯ	200 лев	100 лев	50 лев	18 лев	5 лев

У Парижі набувати в книгарні В. Новолоцького, 13 rue Bonaparte, Paris 6

В СПРАВАХ УКРАЇНСЬКОЇ МІСЦІ У ФРАНЦІЇ І ВІДДІЛУ ОПІКУВАННЯ ПРИ НІЙ

п. І. Косенко приймає в Українській Бібліотеці ім. С. Петлюри в Парижі (41, rue de La Tour d'Auvergne, Paris 9) що дня од год. 4 до 6 веч., крім неділів і понеділків.

Генеральна Рада Українських Емігрантських Організацій у Франції

i

Товариство бувших Вояків Армії УНР у Франції

повідомляють, що їхні біора відкрито в новому помешканні
— 248, rue S-t Jacques, Paris 5.

Телефон — Odéon 15-08.

Автобуси - AA, AA-bis, H, H-bis, S, W, AR, 8, 25, 86 , 93.

Метро - Cluny, Odéon, Raspail, Vavin, N.-D. de Champs, Monge.

Всю кореспонденцію для Генеральної Ради і Військового Товариства належить надсилати на цю адресу.

Редакція і адміністрація : 41, rue de La Tour d'Auvergne, Paris 9

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50. Paris.
Редагусе- Комітет. Адміністратор : **Л. Косенко**

Le Gérant : **M-me Perdrizet.**